

Η συμπεριφορά του καταναλωτή

1. Ποια είναι η επιδίωξη του καταναλωτή και ποιοι παράγοντες την περιορίζουν;

Απάντηση: Η ικανοποίηση που λαμβάνει ο καταναλωτής με τη χρησιμοποίηση αγαθών ονομάζεται **χρησιμότητα**.

Επιδίωξη του καταναλωτή είναι να **μεγιστοποιεί** τη χρησιμότητα που απολαμβάνει από την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η επιδίωξη της μέγιστης χρησιμότητας είναι βασικό χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς του καταναλωτή.

Την επιδίωξη αυτή την **περιορίζουν** δύο παράγοντες: αφενός το χρηματικό εισόδημα του καταναλωτή, που είναι δεδομένο και αφετέρου ότι όλα τα προϊόντα έχουν μια δεδομένη χρηματική τιμή.

Με τον όρο **χρηματικό εισόδημα** εννοούμε τις χρηματικές μονάδες που έχει στη διάθεση του για την αγορά αγαθών.

Με τον όρο **τιμή** ενός αγαθού εννοούμε τον αριθμό των χρηματικών μονάδων που απαιτούνται για την απόκτηση **μιας** μονάδας από το συγκεκριμένο αγαθό.

Επιδίωξη του καταναλωτή είναι η **μεγιστοποίηση της χρησιμότητάς του**, δηλαδή της ικανοποίησης που απολαμβάνει από την κατανάλωση αγαθών, με το δεδομένο εισόδημά του.

2. Ποιος καταναλωτής ονομάζεται ορθολογικός και πότε λέμε ότι βρίσκεται σε ισορροπία;

Απάντηση: Ο καταναλωτής **προσπαθεί** (είναι αναγκασμένος) με το δεδομένο του εισόδημα να επιλέξει **αυτά τα αγαθά και σε αυτές τις ποσότητες**, ώστε από την κατανάλωσή τους να **μεγιστοποιεί τη χρησιμότητα του**. Μια τέτοια συμπεριφορά ονομάζεται **ορθολογική** και ο καταναλωτής ορθολογικός.

Ένας ορθολογικός καταναλωτής, ο οποίος σε μια **συγκεκριμένη χρονική** περίοδο **έχει κατανείμει** το εισόδημά του, αγοράζοντας αυτά τα αγαθά και σε εκείνες τις ποσότητες ώστε να μεγιστοποιείται η χρησιμότητα του, λέμε ότι βρίσκεται σε **ισορροπία**. Αυτό σημαίνει ότι, αν δεν αλλάξει κάτι στις προτιμήσεις του, τις τιμές των αγαθών ή στο εισόδημά του, δεν έχει κανένα λόγο να μεταβάλει τη συμπεριφορά του.

Επεξήγηση: Ο ορθολογικός είναι αυτός που **ψάχνει** (επιδιώκει) να βρει ποια αγαθά του δίνουν τη μέγιστη χρησιμότητα και είναι σε ισορροπία όταν **βρει** ποια αγαθά και σε ποιες ποσότητες του μεγιστοποιούν τη χρησιμότητα, οπότε δεν αλλάζει συμπεριφορά.

3. Νόμος ζήτησης - Καμπύλη ζήτησης

1 α. Να διατυπώσετε τον νόμο της ζήτησης και να εξηγήσετε που οφείλει την ισχύ του.

β. Ποιοι παράγοντες **επηρεάζουν** τον καταναλωτή στη βασική του επιδίωξη για μεγιστοποίηση της χρησιμότητας όταν μεταβάλλεται η τιμή του αγαθού; ή Σε ποιους παράγοντες οφείλεται ο νόμος της ζήτησης;

Απάντηση: α. Νόμος της ζήτησης: Όταν η τιμή ενός αγαθού μειώνεται, ο καταναλωτής αυξάνει τη ζητούμενη ποσότητα (Q_D) και όταν η τιμή (P) του αγαθού αυξάνεται, ο καταναλωτής μειώνει την ζητούμενη ποσότητα (Q_D) με την υπόθεση *ceteris paribus*.

Ο νόμος της ζήτησης περιγράφει την **αρνητική σχέση** μεταξύ της τιμής και της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού, όταν οι άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τη ζήτηση παραμένουν σταθεροί (***ceteris paribus***).

β. Ο καταναλωτής στην επιδίωξη του να μεγιστοποιήσει τη χρησιμότητά του από την κατανάλωση αγαθών **επηρεάζεται** από: το εισόδημά του και από την ύπαρξη άλλων παρόμοιων αγαθών, των υποκατάστατων, που ικανοποιούν την ίδια ανάγκη.

Αν αυξηθεί η τιμή ενός αγαθού, ο καταναλωτής μειώνει τις ποσότητες που αγοράζει, διότι:

➤ αφενός δεν επαρκεί το **εισόδημά** του να αγοράζει τις ίδιες ποσότητες που αγόραζε πριν (εισοδηματικό αποτέλεσμα) και

➤ αφετέρου, ο καταναλωτής μπορεί να στραφεί στην αγορά άλλων αγαθών τα οποία ικανοποιούν την ίδια ανάγκη, δηλαδή να στραφεί σε **υποκατάστατα** τα οποία είναι σχετικά φθηνότερα (αποτέλεσμα υποκατάστασης). Παράδειγμα, αν αυξηθεί η τιμή των αναψυκτικών μπορεί να στραφεί στην αγορά χυμών.

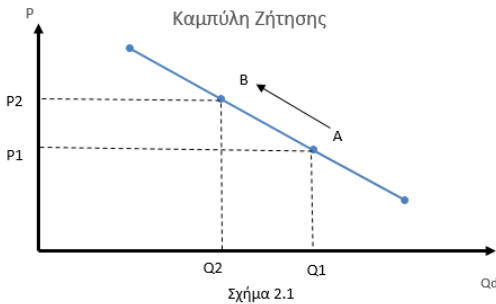
Αντίθετα, αν η τιμή του αγαθού μειωθεί τότε η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται, διότι:

➤ αφενός ο καταναλωτής μπορεί να αγοράσει περισσότερες μονάδες με το δεδομένο **εισόδημά** του και

➤ αφετέρου μπορεί να **υποκαταστήσει** άλλα αγαθά με το συγκεκριμένο, το οποίο τώρα είναι σχετικά πιο φθινό. Παράδειγμα, εάν μειωθεί η τιμή των ζυμαρικών μπορεί να αντικαταστήσει το ρύζι με ζυμαρικά τα οποία είναι πλέον σχετικά φθηνότερα.

2. Τι δείχνει η καμπύλη ζήτησης και η κλίση της;

Απάντηση: Η καμπύλη ζήτησης δείχνει τις ποσότητες που είναι **διατεθειμένος** να αγοράσει ο καταναλωτής σε κάθε επίπεδο τιμής. Η καμπύλη ζήτησης έχει **αρνητική κλίση** (δηλαδή κατέρχεται από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά) ως αποτέλεσμα της αντίστροφης σχέσης τιμής και ποσότητας που περιγράφει ο νόμος της ζήτησης (Σχήμα 2.1).

4. Η αγοραία καμπύλη Ζήτησης

1. Τι δείχνουν η ατομική και η αγοραία καμπύλη ζήτησης;

Απάντηση: Η **ατομική** καμπύλη ζήτησης δείχνει σε κάθε επίπεδο τιμής τις ποσότητες του αγαθού που θα ήταν διατεθειμένος να αγοράσει ένας μόνο καταναλωτής.

Η **αγοραία** καμπύλη ζήτησης δείχνει σε κάθε τιμή την ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν **όλοι** μαζί οι (n) καταναλωτές. Η αγοραία καμπύλη ζήτησης γραφικά προκύπτει ως το **οριζόντιο άθροισμα** των ατομικών καμπύλων ζήτησης των καταναλωτών, δηλαδή αθροίζουμε σε κάθε τιμή όλες τις ζητούμενες ποσότητες.

2. Να περιγράψετε τη συνθήκη ceteris paribus.

Όταν μελετάμε τις μεταβολές της ζητούμενης ποσότητας καθώς μεταβάλλεται η τιμή, δεχόμαστε ότι όλοι οι άλλοι παράγοντες οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τη ζήτηση του προϊόντος παραμένουν σταθεροί. Αυτήν την παραδοχή τη διατυπώνουμε με τη λατινική έκφραση «ceteris paribus», που σημαίνει όλα τα άλλα ίσα ή σταθερά. Γενικότερα, όταν μεταβάλλεται ένας παράγοντας που επηρεάζει την καταναλωτική συμπεριφορά δεχόμαστε ότι όλοι οι άλλοι παράγοντες διατηρούνται σταθεροί.

5. Η συνάρτηση ζήτησης

1. Τι εκφράζει η συνάρτηση ζήτησης, και ποιες βασικές μορφές μπορεί να λάβει;

Κάτω από τη συνθήκη ceteris paribus, η συνάρτηση ζήτησης έχει ως εξής:

$$Q_D = f(P)$$

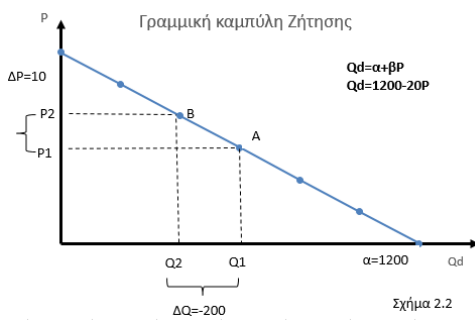
όπου Q_D = ζητούμενη ποσότητα,

P = τιμή του αγαθού

Η γραφική παράσταση της συνάρτησης είναι η καμπύλη ζήτησης. Η καμπύλη ζήτησης μπορεί να έχει διάφορες αλγεβρικές μορφές. Για ευκολία θα εξετάσουμε δύο απλές μορφές συναρτήσεων.

α) Γραμμική συνάρτηση ζήτησης:

Η γραμμική συνάρτηση ζήτησης (σχήμα 2.2) έχει τύπο:

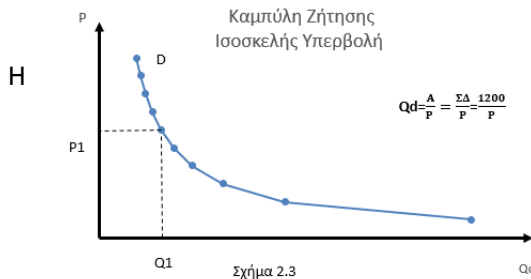
$$Q_d = \alpha + \beta P$$

όπου $Q_d \geq 0$ και $P \geq 0$

$\alpha > 0$ είναι η σταθερά που δείχνει την προβολή της καμπύλης ζήτησης στον άξονα των Q.

$\beta < 0$ εξαρτάται από την κλίση είναι

$$\beta = \frac{1}{\text{κλίση}} = \frac{\Delta Q}{\Delta P}.$$

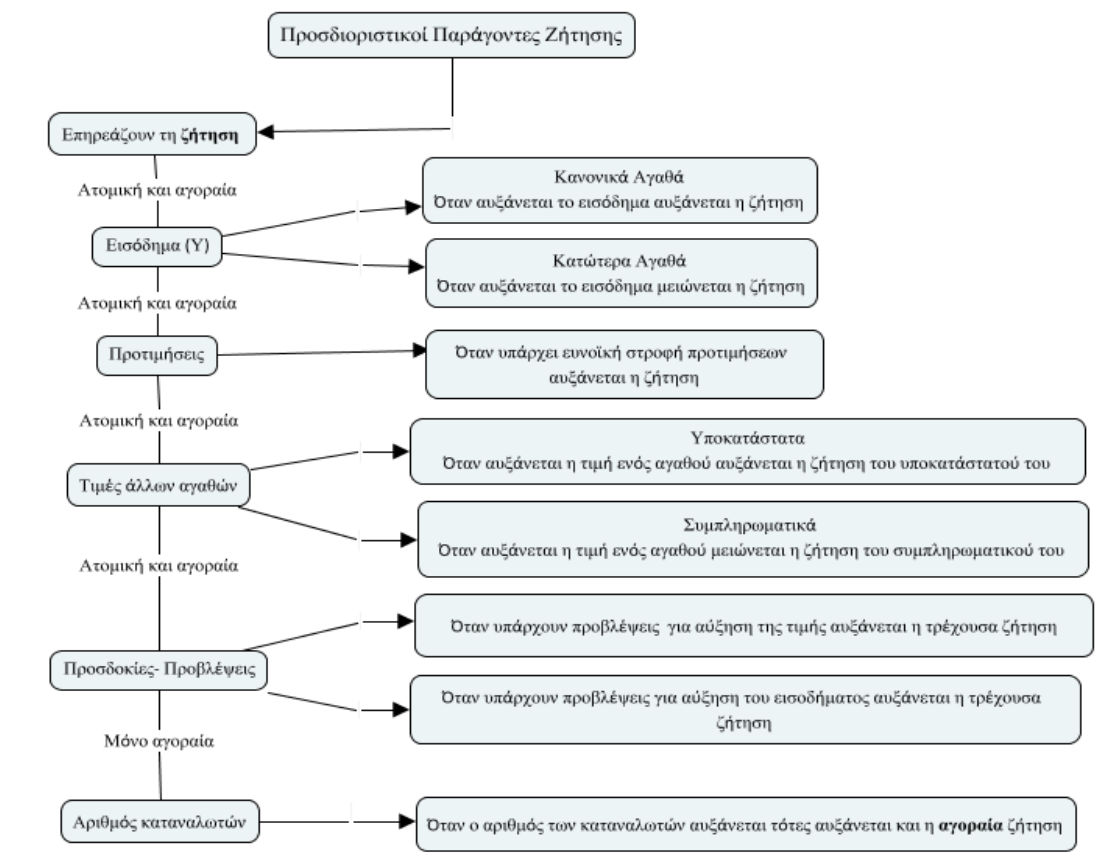

β) Ισοσκελής υπερβολή:

συνάρτηση ζήτησης έχει τύπο: $Q_d = \frac{A}{P}$, όπου A σταθερός θετικός αριθμός. Το διάγραμμα είναι ισοσκελής υπερβολή με ασύμπτωτους τους άξονες Q_d και P (σχήμα 2.3). Η Συνολική Δαπάνη (ΣΔ) των καταναλωτών σε αυτή τη συνάρτηση είναι πάντα σταθερή $\Sigma\Delta = Q_d \cdot P = A$. Οπότε

$$Q_d = \frac{A}{P} = \frac{\Sigma\Delta}{P}$$

Σχόλιο: Όταν η Συνολική Δαπάνη είναι σταθερή (είτε σε όλα τα σημεία μιας ισοσκελούς υπερβολής είτε σε δύο σημεία μιας γραμμικής καμπύλης ζήτησης), για τον υπολογισμό της E_D που είναι πάντα ίση με -1 χρησιμοποιούμε τον τύπο της ελαστικότητας τόξου.

1. Ποιοι είναι οι προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης;

Απάντηση: Εκτός από την τιμή του προϊόντος, την καταναλωτική συμπεριφορά την επηρεάζουν και άλλοι παράγοντες. Οι πιο σημαντικοί από αυτούς είναι:

1. Οι προτιμήσεις
2. Το εισόδημα
3. Οι τιμές των άλλων αγαθών
4. Οι προσδοκίες για την εξέλιξη τιμών και εισοδημάτων
5. Ο αριθμός καταναλωτών

2. Από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης να περιγράψετε πώς επηρεάζουν τη ζήτηση οι μεταβολές των προτιμήσεων.

Απάντηση: Οι προτιμήσεις των καταναλωτών μεταβάλλονται καθώς αλλάζουν διάφορες συνθήκες, π.χ. οι καιρικές συνθήκες, η μόδα, οι συνήθειες, τα έθιμα, το κοινωνικό και το πολιτισμικό περιβάλλον κτλ. Όταν οι προτιμήσεις στρέφονται ευνοϊκά προς ένα αγαθό, τότε η ζήτηση αυξάνεται και η καμπύλη ζήτησης μετατοπίζεται δεξιά. Όταν οι προτιμήσεις μεταβάλλονται μη ευνοϊκά από ένα αγαθό, τότε η ζήτηση μειώνεται και η καμπύλη ζήτησης μετατοπίζεται αριστερά. Υπάρχει δηλαδή μια **ευθεία (ομόρροπη)** σχέση μεταξύ της μεταβολής των προτιμήσεων και της ζήτησης.

3. Από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης να περιγράψετε πώς επηρεάζουν τη ζήτηση οι μεταβολές του εισοδήματος.

Απάντηση: Η μεταβολή του εισοδήματος δεν επηρεάζει όλα τα αγαθά με τον ίδιο τρόπο. Για τα περισσότερα αγαθά που ονομάζονται **κανονικά**

- όταν το εισόδημα αυξάνεται, θα αυξηθεί η ζήτησή τους μετατοπίζοντας την καμπύλη ζήτησης δεξιά, ενώ, όταν μειώνεται το εισόδημα, μειώνεται και η ζήτησή τους με αποτέλεσμα τη μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης αριστερά. Αυτά τα αγαθά για τα οποία υπάρχει **ευθεία (ομόρροπη)** σχέση μεταξύ της μεταβολής του εισοδήματος και της ζήτησής. Παραδείγματα κανονικών αγαθών είναι: το βούτυρο, το ελαιόλαδο, τα φρέσκα ψάρια, κρέατα και λαχανικά κτλ.

➤ Υπάρχουν όμως αγαθά χαμηλής ποιότητας, φθηνότερα από τα κανονικά, τα οποία ονομάζονται **κατώτερα ή «αγαθά του φτωχού»**, τα προτιμούν οι οικογένειες με χαμηλό εισόδημα και ισχύει

- όταν αυξάνεται το εισόδημα μειώνεται η ζήτησή τους, επειδή οι καταναλωτές στρέφονται στα κανονικά, ενώ, όταν μειώνεται το εισόδημα, αυξάνεται η ζήτησή τους. Για αυτά τα αγαθά υπάρχει **αντίστροφη (αντίρροπη)** σχέση μεταξύ της μεταβολής του εισοδήματος και της ζήτησής τους. Παραδείγματα κατώτερων αγαθών είναι: η μαργαρίνη, το σπορέλαιο, τα κατεψυγμένα ψάρια, κρέατα και λαχανικά κτλ.

4. Από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης να περιγράψετε πώς επηρεάζουν τη ζήτηση οι μεταβολές των τιμών των άλλων αγαθών.

Απάντηση: Υπάρχουν αγαθά σχετικά μεταξύ τους που η μεταβολή της τιμής του ενός επηρεάζει τη ζήτηση του άλλου. Τα αγαθά αυτά τα διακρίνουμε σε δύο κατηγορίες: τα υποκατάστατα και τα συμπληρωματικά.

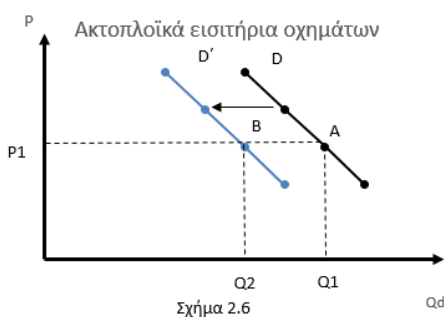
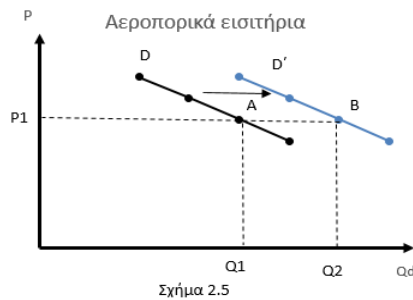
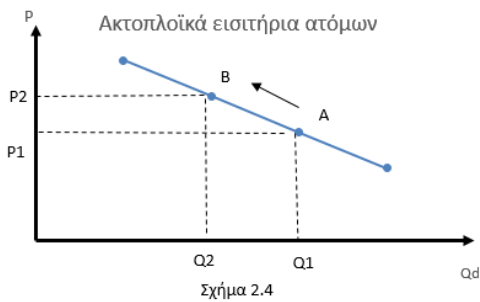
Υποκατάστατα ονομάζονται δύο ή περισσότερα αγαθά που ικανοποιούν την ίδια ανάγκη ή που το ένα μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί του άλλου. Παραδείγματα υποκατάστατων αγαθών είναι το βούτυρο και η μαργαρίνη, τα σπύρτα και ο αναπτήρας. Αν αυξηθεί η τιμή ενός αγαθού, θα αυξηθεί και η ζήτηση του υποκατάστατου αγαθού. Υπάρχει δηλαδή **ευθεία (ομόρροπη)** σχέση μεταξύ της μεταβολής της τιμής ενός αγαθού και της ζήτησης του υποκατάστατου του.

Παράδειγμα: Έστω ότι αυξάνεται η τιμή των ακτοπλοϊκών εισιτηρίων με αποτέλεσμα, όπως περιγράφει ο νόμος της ζήτησης, να μειωθεί η ζητούμενη ποσότητά τους (Σχήμα 2.4). Οι καταναλωτές θα αυξήσουν τη ζήτηση των αεροπορικών εισιτηρίων, δηλαδή του υποκατάστατου, το οποίο είναι **σχετικά*** φθηνότερο (Σχήμα 2.5).

Συμπληρωματικά ονομάζονται δύο ή περισσότερα αγαθά που η κατανάλωση του ενός συνεπάγεται την κατανάλωση του άλλου. Παραδείγματα συμπληρωματικών αγαθών είναι ο καφές και η ζάχαρη, το μολύβι και

η γόμα. Αν αυξηθεί η τιμή ενός αγαθού, θα μειωθεί και η ζήτηση του συμπληρωματικού αγαθού. **Υπάρχει δηλαδή αντίστροφη (αντίρροπη) σχέση μεταξύ της μεταβολής της τιμής ενός αγαθού και της μεταβολής της ζήτησης του συμπληρωματικού του.**

Παράδειγμα: Αν αυξηθεί η τιμή των ακτοπλοϊκών εισιτηρίων για τη μεταφορά προσώπων, θα μειωθεί η ζητούμενη ποσότητά τους (Σχήμα 2.4). Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της ζήτησης και των ακτοπλοϊκών εισιτηρίων για τα οχήματα που είναι συμπληρωματικό αγαθό (Σχήμα 2.6).

***Σχετικά φθηνότερο:** Τα υποκατάστατα δεν είναι απαραίτητα φθηνότερα. Όταν αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού το υποκατάστατο γίνεται φθηνότερο με την έννοια ότι αλλάζει ο μεταξύ τους λόγος ανταλλαγής. Παράδειγμα, όταν αυξηθεί η τιμή των ακτοπλοϊκών εισιτηρίων από 40 σε 50€ ο καταναλωτής προτιμά να αγοράσει αεροπορικά εισιτήρια με 65€ διότι κρίνει ότι η διαφορά τιμής είναι μικρή και τον συμφέρει να μετακινηθεί με το αεροπλάνο που θεωρεί υψηλότερης ποιότητας υπηρεσία.

5. Από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης να περιγράψετε, πώς επηρεάζουν τη ζήτηση οι μεταβολές στις προβλέψεις και προσδοκίες των καταναλωτών σχετικά με τη μελλοντική εξέλιξη i) των τιμών ii) του εισοδήματός τους.

Απάντηση: i). προσδοκίες-προβλέψεις για την εξέλιξη των τιμών

Αν οι καταναλωτές προβλέπουν αύξηση των τιμών στο άμεσο μέλλον, αυξάνουν τη ζήτηση σήμερα για να επωφεληθούν από τις χαμηλές τιμές. Αν οι καταναλωτές προβλέπουν μείωση των τιμών (π.χ. εκπτώσεις) στο μέλλον, μειώνουν την ζήτηση σήμερα. Π.χ. αν είναι γνωστό ότι θα μειωθούν οι τιμές των αυτοκινήτων, μειώνεται η ζήτηση τους τώρα, επειδή αναβάλλουμε τις αγορές μας για το μέλλον. Υπάρχει δηλαδή **ευθεία (ομόρροπη) σχέση** μεταξύ των προσδοκιών για την εξέλιξη των τιμών στο μέλλον και της τρέχουσας ζήτησης.

ii) προσδοκίες-προβλέψεις για την εξέλιξη του εισοδήματος

Αν υπάρχει προσδοκία για αύξηση του εισοδήματος (π.χ. μισθολογική προαγωγή), αυξάνεται η ζήτηση τώρα, ενώ, αν υπάρχει πρόβλεψη για μείωση του εισοδήματος (π.χ. αναμένονται μειώσεις μισθών), μειώνεται η ζήτηση τώρα. Υπάρχει **ευθεία (ομόρροπη) σχέση** μεταξύ των προσδοκιών για την εξέλιξη των εισοδημάτων και της τρέχουσας ζήτησης.

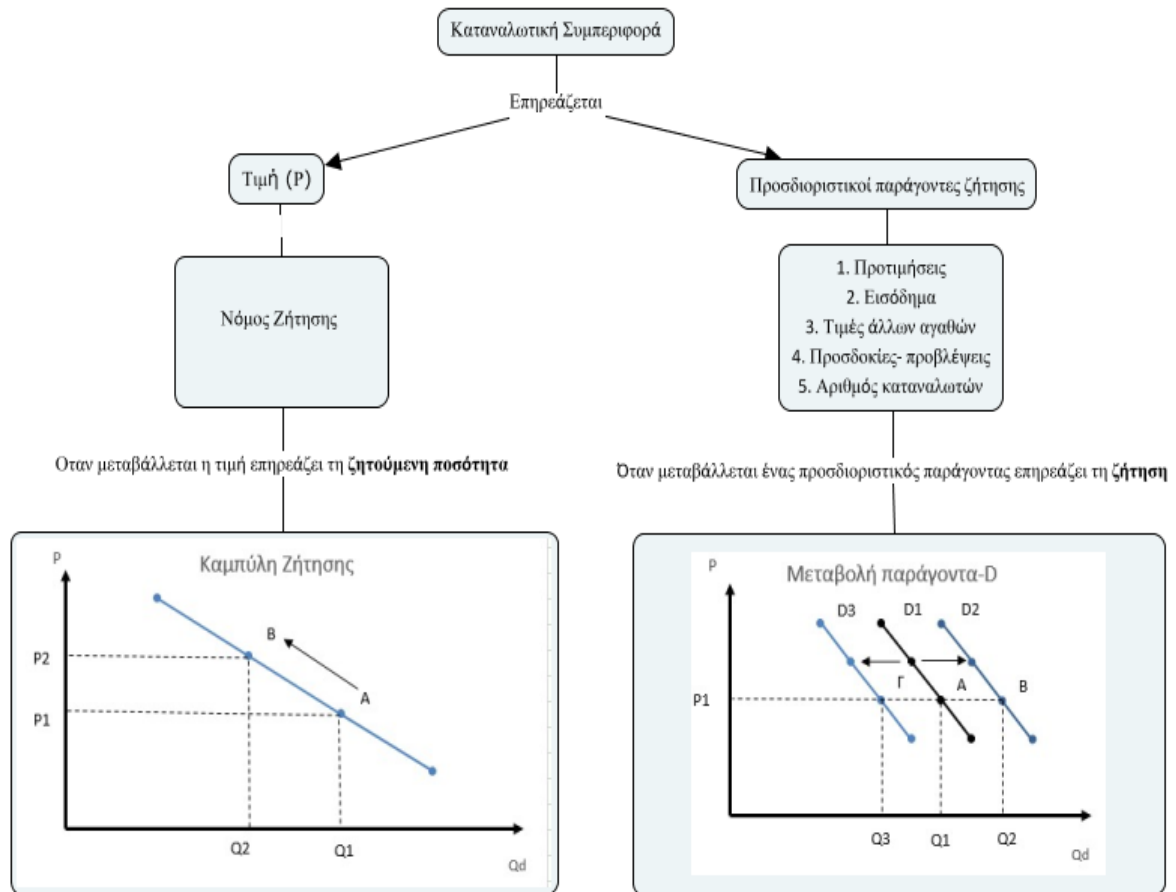
6. Από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης να περιγράψετε, πώς επηρεάζουν τη ζήτηση οι μεταβολές του αριθμού των καταναλωτών.

Απάντηση: Η αύξηση του αριθμού των καταναλωτών έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της αγοραίας ζήτησης του αγαθού, παράδειγμα η αύξηση της αγοραίας ζήτησης των αγαθών κατά τους καλοκαιρινούς μήνες σε ένα νησί, λόγω της άφιξης παραθεριστών.

Σημείωση: Όλοι οι προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης εκτός από το πλήθος των καταναλωτών, αφορούν τόσο την ατομική όσο και την αγοραία καμπύλη ζήτησης, ενώ η μεταβολή του αριθμού των καταναλωτών επηρεάζει μόνο την αγοραία ζήτηση.

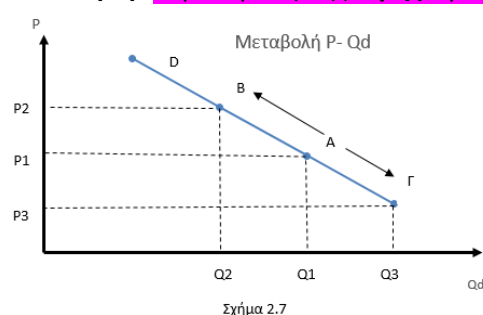
7. Μεταβολή στη ζητούμενη ποσότητα και μεταβολή στη ζήτηση

1.

Να περιγράψετε με τη βοήθεια των κατάλληλων διαγραμμάτων την περίπτωση της μεταβολής μόνο της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού.

Απάντηση: Η μεταβολή της τιμής προκαλεί μεταβολή μόνο στη ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού, ενώ οι

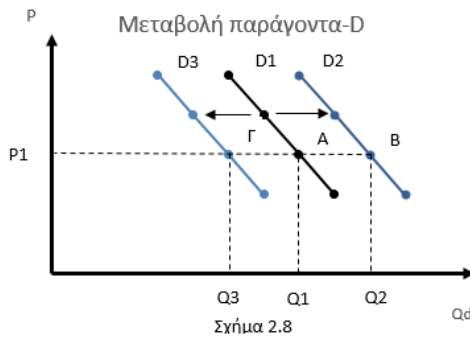
Σχήμα 2.7

άλλοι προσδιοριστικοί παράγοντες είναι σταθεροί. Στο διάγραμμα 2.7 έχουμε την καμπύλη ζήτησης D ενός αγαθού. Αν στην τιμή P_1 η ζητούμενη ποσότητα είναι Q_1 , τότε βρισκόμαστε στο σημείο A της καμπύλης ζήτησης. Αν υποθέσουμε ότι **η τιμή αυξηθεί** σε P_2 (ceteris paribus), τότε η ζητούμενη ποσότητα μειώνεται σε Q_2 . Μετακινούμαστε έτσι από το A στο σημείο B πάνω στην ίδια καμπύλη D. Αν **η τιμή μειωθεί** από P_1 σε P_3 (ceteris paribus), τότε η ζητούμενη ποσότητα θα αυξηθεί από Q_1 σε Q_3 . Μετακινούμαστε

έτσι από το A στο σημείο Γ της ίδιας καμπύλης D. **Οι μεταβολές της τιμής μεταβάλλουν τη ζητούμενη ποσότητα, σύμφωνα με το νόμο της ζήτησης, χωρίς να μετακινούν την καμπύλη ζήτησης και χωρίς να μεταβάλλουν τη συνάρτησή της.**

2. Να περιγράψετε με τη βοήθεια των κατάλληλων διαγραμμάτων την περίπτωση της μεταβολής μόνο της ζήτησης του αγαθού.

Απάντηση: Έστω η τιμή ενός κανονικού αγαθού παραμένει σταθερή (*ceteris paribus*) και μεταβάλλεται μόνο ένας

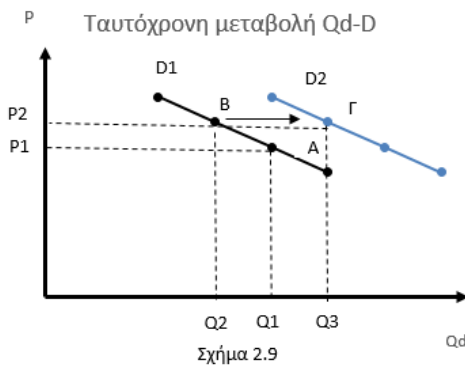
Σχήμα 2.8

προσδιοριστικός παράγοντας της ζήτησης, για παράδειγμα το **εισόδημα** των καταναλωτών. Στο διάγραμμα 2.8 έχουμε την καμπύλη ζήτησης D_1 ενός αγαθού. Αν στην τιμή P_1 η ζητούμενη ποσότητα είναι Q_1 , τότε βρισκόμαστε στο σημείο Α της καμπύλης ζήτησης. Αν **αυξηθεί το εισόδημα**, αφού το αγαθό είναι κανονικό θα αυξηθεί η ζήτησή του και στην ίδια τιμή P_1 θα αυξηθεί η ζητούμενη ποσότητα από Q_1 σε Q_2 . Ο συνδυασμός αυτός αντιστοιχεί στο σημείο Β, που ανήκει σε μια άλλη καμπύλη ζήτησης D_2 , η οποία προήλθε από τη μετατόπιση ολόκληρης της D_1 προς τα δεξιά. Αν πάλι **μειωθεί το εισόδημα** (*ceteris paribus*), θα

μειωθεί η ζήτησή του και στην ίδια τιμή P_1 η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί από Q_1 σε Q_3 . Ο συνδυασμός αυτός αντιστοιχεί στο σημείο Γ, μιας άλλης καμπύλης ζήτησης D_3 , η οποία προήλθε από τη μετατόπιση ολόκληρης της καμπύλης D_1 προς τα αριστερά. **Η μεταβολή σε έναν από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης, όταν η τιμή παραμένει σταθερή, μεταβάλλει τη ζήτηση του αγαθού μετατοπίζοντας την καμπύλη ζήτησης και μεταβάλλοντας τη συνάρτησή της.**

3. Να εξηγήσετε με τη βοήθεια των κατάλληλων διαγραμμάτων την περίπτωση της ταυτόχρονης μεταβολής της ζητούμενης ποσότητας ενός αγαθού και της ζήτησης του.

Απάντηση: Έστω ότι μεταβάλλεται ταυτόχρονα η τιμή και το εισόδημα ενός κανονικού αγαθού, για παράδειγμα

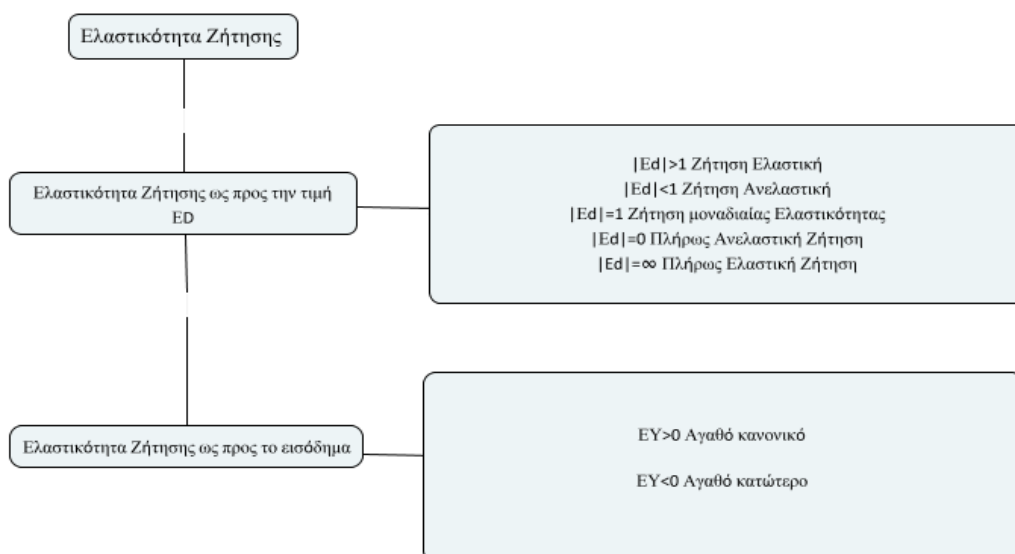
Σχήμα 2.9

αυξάνονται και τα δύο ταυτόχρονα. Η αύξηση της τιμής τείνει να μειώσει τη ζητούμενη ποσότητα, ενώ η αύξηση του εισοδήματος τείνει ν' αυξήσει τη ζήτηση και κατά συνέπεια τη ζητούμενη ποσότητα στο ίδιο επίπεδο τιμής. Οι δύο επιδράσεις είναι **αντίθετες** και δεν μπορούμε να γνωρίζουμε αν η τελικά ζητούμενη ποσότητα είναι ίση, μικρότερη ή μεγαλύτερη από την αρχικά ζητούμενη ποσότητα. Το τελικό αποτέλεσμα εξαρτάται από το **σχετικό*** μέγεθος των μεταβολών της τιμής και του εισοδήματος (από το μέγεθος της επίδρασης, των μεταβολών της τιμής και του εισοδήματος, στην ζητούμενη ποσότητα). Ας μελετήσουμε μια περίπτωση όπου το

σχετικό* μέγεθος της αύξησης του εισοδήματος είναι μεγαλύτερο από το **σχετικό*** μέγεθος της αύξησης της τιμής. Το διάγραμμα 2.9 δείχνει την καμπύλη ζήτησης D_1 ενός κανονικού αγαθού. Αν στην τιμή P_1 η ζητούμενη ποσότητα είναι Q_1 , τότε βρισκόμαστε στο σημείο Α της καμπύλης ζήτησης. Αν η τιμή αυξηθεί από P_1 σε P_2 (*ceteris paribus*), τότε η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί από Q_1 σε Q_2 . Μετακινούμαστε έτσι από το Α στο σημείο Β της ίδιας καμπύλης D_1 . Αν τώρα αυξηθεί και το εισόδημα θα αυξηθεί η ζήτηση και αυτό θα μετατοπίσει ολόκληρη την καμπύλη ζήτησης από τη θέση D_1 στη θέση D_2 . Έτσι στην ίδια τιμή θα αυξηθεί η ζητούμενη ποσότητα και από το σημείο Β θα μετακινηθούμε στο σημείο Γ της D_2 . Η Q_3 είναι μεγαλύτερη της Q_1 .

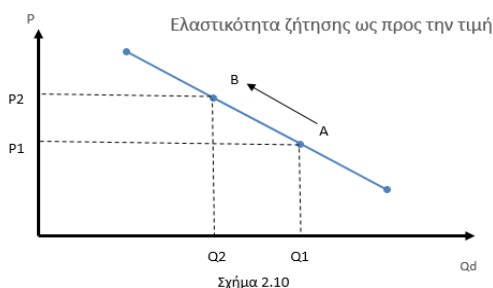
***Διευκρίνιση:** Δεν συγκρίνουμε το μέγεθος της μεταβολής της τιμής με αυτό του εισοδήματος, αλλά την επίδρασή τους στη ζητούμενη ποσότητα. Εναλλακτικά η πρόταση θα μπορούσε να είχε διατυπωθεί: Ας μελετήσουμε μια περίπτωση όπου το μέγεθος της επίδρασης, στην Q_D , της αύξησης του εισοδήματος, είναι μεγαλύτερο από το μέγεθος της επίδρασης της αύξησης της τιμής.

8. Ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή

1. Τι μετρά, πως υπολογίζεται και τι χαρακτηρίζει η ελαστικότητα ζήτησης;

Απάντηση: Ο λόγος της ποσοστιαίας μεταβολής της ζητούμενης ποσότητας προς την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής, ονομάζεται ελαστικότητα ζήτησης και μετρά την αντίδραση ή την ανταπόκριση των καταναλωτών στις μεταβολές της τιμής, *ceteris paribus*. Η ελαστικότητα ζήτησης E_D υπολογίζεται ως:

$$E_D = \frac{\frac{\Delta Q}{Q} \cdot 100}{\frac{\Delta P}{P} \cdot 100} = \frac{\frac{\Delta Q}{Q} \%}{\frac{\Delta P}{P} \%} = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \cdot \frac{P_1}{Q_1} = \frac{Q_2 - Q_1}{P_2 - P_1} \cdot \frac{P_1}{Q_1} = -\alpha$$

Σύμφωνα με το νόμο της ζήτησης, η μεταβολή της τιμής έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας προς την αντίθετη φορά. Η αρνητική σχέση τιμής και ζητούμενης ποσότητας έχει ως αποτέλεσμα η αριθμητική τιμή της ελαστικότητας ζήτησης να είναι αρνητική (-α).

Η ελαστικότητα ζήτησης είναι διαφορετική τόσο μεταξύ διαφορετικών αγαθών, όσο και σε διαφορετικά επίπεδα τιμής του ίδιου αγαθού.

Η ελαστικότητα ζήτησης κατά απόλυτη τιμή βοηθά να χαρακτηρίσουμε τη ζήτηση ως ελαστική ή ανελαστική.

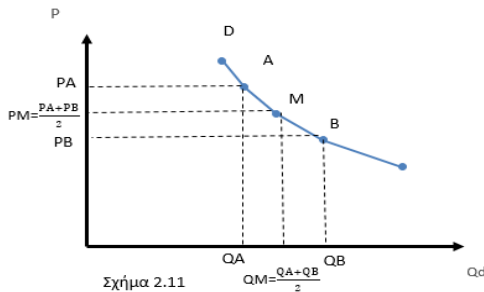
- Αν $|E_D| > 1$, η ζήτηση είναι ελαστική,
- Αν $|E_D| < 1$, η ζήτηση είναι ανελαστική,
- Αν $|E_D| = 1$, η ζήτηση είναι μοναδιαίας ελαστικότητας,
- Αν $|E_D| = 0$, η ζήτηση είναι πλήρως ανελαστική,
- Αν $|E_D| = \infty$, η ζήτηση είναι πλήρως ελαστική.

Όταν η ζήτηση είναι ελαστική σημαίνει ότι οι καταναλωτές αντιδρούν στις μεταβολές της τιμής, δηλαδή η ποσοστιαία μεταβολή της ποσότητας κατ' απόλυτη τιμή είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής ($|\frac{\Delta Q}{Q} \%| > |\frac{\Delta P}{P} \%|$).

Ενώ, όταν η ζήτηση είναι ανελαστική οι καταναλωτές δεν μεταβάλλουν ιδιαίτερα τις ποσότητες των προϊόντων που αγοράζουν, δηλαδή η ποσοστιαία μεταβολή της τιμής κατ' απόλυτη τιμή είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μεταβολή της ποσότητας ($|\frac{\Delta Q}{Q}\%| < |\frac{\Delta P}{P}\%|$). Αυτό μπορεί να οφείλεται σε πολλούς λόγους όπως στο ότι το αγαθό είναι αναγκαίο, ή ότι δεν υπάρχουν υποκατάστατα, ή ότι η τιμή είναι ιδιαίτερα χαμηλή κτλ.

9. Ελαστικότητα σημείου και ελαστικότητα τόξου

1. Ποια η σχέση ελαστικότητας σημείου και ελαστικότητας τόξου;

Απάντηση: Έστω η καμπύλη ζήτησης D του σχήματος 2.11. Η ελαστικότητα ζήτησης στο σημείο A, όταν η τιμή από P_A γίνεται P_B , είναι:

$$A \rightarrow B: E_{DA} = \frac{\Delta Q}{\Delta P} * \frac{P_A}{Q_A}$$

Η ελαστικότητα ζήτησης στο σημείο B, όταν η τιμή μεταβάλλεται από P_B σε P_A , είναι:

$$B \rightarrow A: E_{DB} = \frac{\Delta Q}{\Delta P} * \frac{P_B}{Q_B}$$

Ο λόγος $\frac{\Delta Q}{\Delta P}$ είναι σταθερός και στις δύο ελαστικότητες, όμως διαφέρει ο λόγος $\frac{P}{Q}$ επομένως, οι δύο ελαστικότητες έχουν διαφορετική τιμή.

Αν το τόξο AB είναι πολύ **μικρό** (ώστε να ταυτίζεται με την χορδή), μπορούμε με μεγάλη προσέγγιση να υπολογίσουμε την ελαστικότητα στο μέσο M ($P_M = \frac{P_A + P_B}{2}$, $Q_M = \frac{Q_A + Q_B}{2}$) και να θεωρήσουμε ότι είναι **αντιπροσωπευτική** του τόξου AB. Αν στον τύπο της ελαστικότητας αντικαταστήσουμε το λόγο $\frac{P}{Q}$ με το λόγο $\frac{P_M}{Q_M}$ έχουμε:

$$E_{DAB} = \frac{\frac{\Delta Q}{\frac{Q_A + Q_B}{2}} * 100}{\frac{\frac{P_A + P_B}{2}}{100}} = \frac{\Delta Q}{\Delta P} * \frac{\frac{Q_A + Q_B}{2}}{\frac{P_A + P_B}{2}} = \frac{Q_B - Q_A}{P_B - P_A} * \frac{P_A + P_B}{Q_A + Q_B}$$

Αυτός είναι ο τύπος της ελαστικότητας ζήτησης τόξου ή τοξοειδούς ελαστικότητας. Η απόλυτη τιμή της ελαστικότητας τόξου είναι ανάμεσα στις ελαστικότητες των δύο άκρων του τόξου.

Παρατηρούμε ότι $|E_{DA}| > |E_{DAB}| > |E_{DB}|$.

11. Ειδικές περιπτώσεις καμπύλης ζήτησης και ελαστικότητας

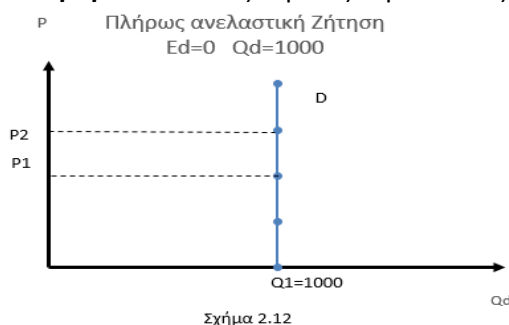
1. Πότε χρησιμοποιείται η ελαστικότητα τόξου;

Απάντηση: Η ελαστικότητα τόξου χρησιμοποιείται:

- Όταν το ζητάει η άσκηση
- Όταν η Συνολική Δαπάνη είναι **σταθερή**, τότε για τον υπολογισμό της E_D που είναι ίση με -1, χρησιμοποιούμε τον τύπο της τοξοειδούς ελαστικότητας. Αυτό συμβαίνει είτε σε όλα τα σημεία μιας ισοσκελούς υπερβολής, είτε σε δύο σημεία μιας ευθείας τα οποία ισαπέχουν από το σημείο M.

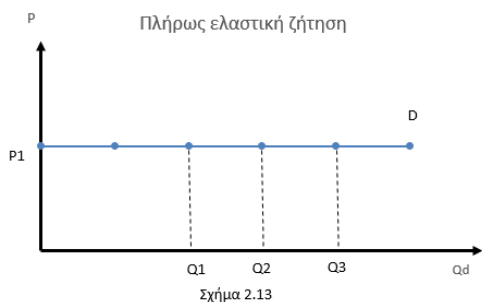
2. Από τις ειδικές περιπτώσεις καμπύλης ζήτησης και ελαστικότητας να περιγράψετε την καμπύλη ζήτησης με ελαστικότητα ίση με το μηδέν.

Απάντηση: Μια από τις ακραίες περιπτώσεις όπου η καμπύλη ζήτησης έχει σταθερή ελαστικότητα σε όλο το μήκος

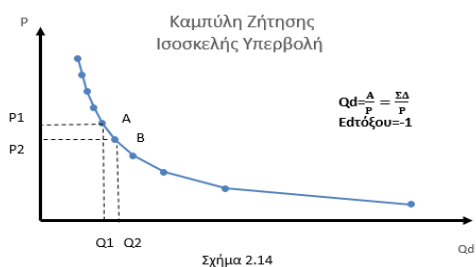
της ή σε ένα τμήμα της είναι όταν η ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή είναι μηδέν (Σχήμα 2.12). Αν $E_D=0$ ($\Delta Q=0$ ή $P=0$) σε όλα τα σημεία της καμπύλης τότε η ζήτηση είναι **πλήρως ανελαστική** και η καμπύλη είναι μια ευθεία **κάθετη** στον άξονα των ποσοτήτων. Αυτό σημαίνει ότι οι καταναλωτές δεν αντιδρούν στις μεταβολές της τιμής του αγαθού και εξακολουθούν και ζητούν την ίδια ποσότητα (π.χ. 1000 μονάδες) ανεξάρτητα από την

τιμή. Είναι ακραία περίπτωση που θα μπορούσε για παράδειγμα να ισχύει στη ζήτηση φαρμάκων απαραίτητων για την ίαση μιας ασθένειας.

3. Από τις ειδικές περιπτώσεις καμπύλης ζήτησης και ελαστικότητας να περιγράψετε την καμπύλη ζήτησης με ελαστικότητα που τείνει στο άπειρο.

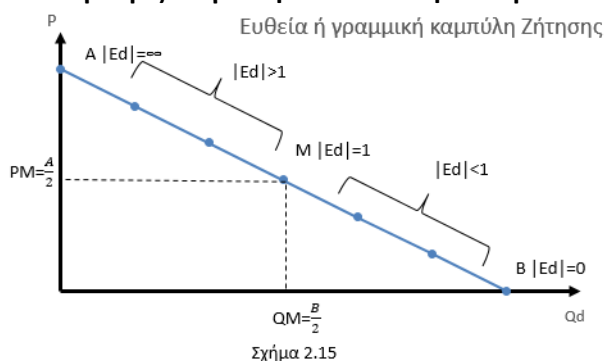
Απάντηση: Αν $|E_D|$ τείνει στο ∞ ($\Delta P=0$ ή $Q=0$) σε όλα τα σημεία της καμπύλης τότε η ζήτηση είναι **πλήρως ελαστική** και η καμπύλη είναι μια ευθεία **παράλληλη** στον άξονα των ποσοτήτων (Σχήμα 2.13). Στην περίπτωση αυτή οι καταναλωτές ζητούν στην ίδια τιμή οποιαδήποτε ποσότητα μπορούν να βρουν. Στην πράξη αυτό είναι αδύνατο, γιατί υπάρχει ο εισοδηματικός περιορισμός, θα μπορούσε ίσως να ισχύει για περιορισμένα όρια ζητούμενων ποσοτήτων (π.χ. προσφορά σε ιδιαίτερα χαμηλή τιμή συγκεκριμένων ποσοτήτων ενός προϊόντος).

4. Από τις ειδικές περιπτώσεις καμπύλης ζήτησης και ελαστικότητας να περιγράψετε την καμπύλη ζήτησης με ελαστικότητα ίση με τη μονάδα.

Απάντηση: Όταν η καμπύλη ζήτησης είναι ισοσκελής υπερβολή (σχήμα 2.14), έχει σταθερή ελαστικότητα κατ' απόλυτη τιμή, ίση με τη μονάδα. Αυτό αποδεικνύεται εύκολα, αν χρησιμοποιήσουμε τον τύπο της ελαστικότητας τόξου.

5. Τι γνωρίζετε για την ελαστικότητα σε μια ευθεία καμπύλη ζήτησης που τέμνει τους άξονες;

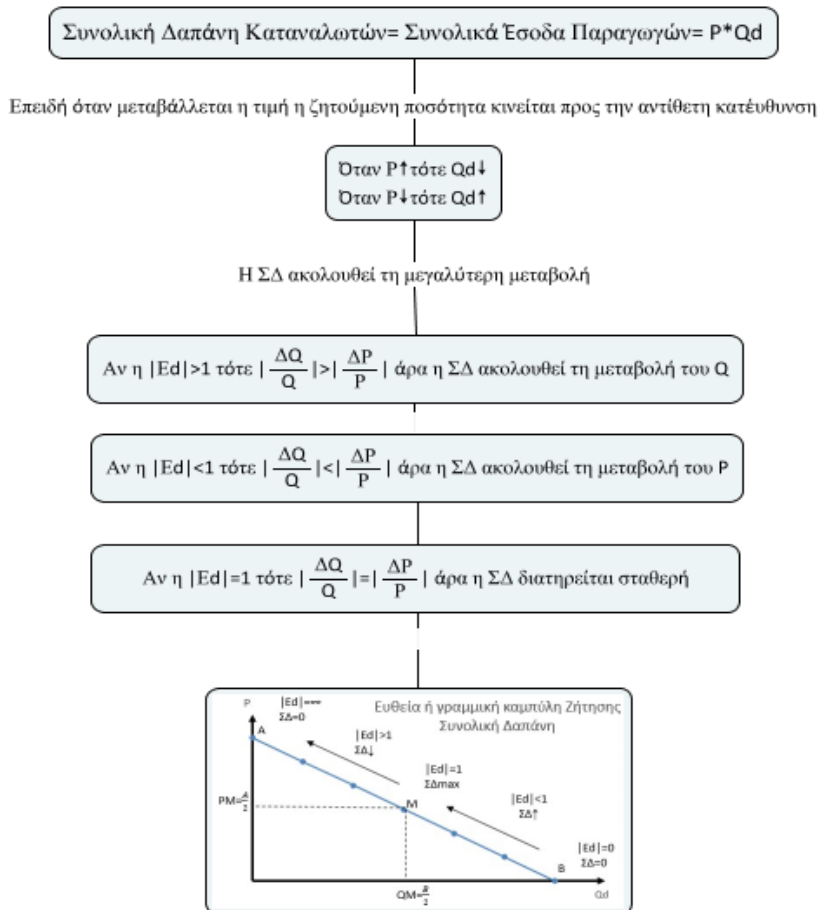
Απάντηση: Αν η καμπύλη ζήτησης είναι ευθεία γραμμή (Σχήμα 2.15) που τέμνει τον άξονα των τιμών στο σημείο A και των ποσοτήτων στο B, η ελαστικότητα μεταβάλλεται σε όλο το μήκος της.

➤ Στο μέσο M του ευθύγραμμου τμήματος AB η ελαστικότητα, κατ' απόλυτη τιμή, είναι **ίση με μονάδα**.

➤ Στο τμήμα MA η ζήτηση είναι **ελαστική** και η απόλυτη τιμή της ελαστικότητας, αυξάνεται καθώς αυξάνεται η τιμή από το M στο A.

- Στο τμήμα MB η ζήτηση είναι **ανελαστική** και η απόλυτη τιμή της ελαστικότητας, μειώνεται καθώς μειώνεται η τιμή από το M στο B.
- Στο A, όπου $Q=0$, ο λόγος $\frac{P}{Q}$ τείνει στο άπειρο και επομένως και η $|E_D|$ τείνει στο ∞ .
- Στο B, όπου $P=0$, ο λόγος $\frac{P}{Q}$ γίνεται μηδέν και επομένως η $|E_D|=0$.

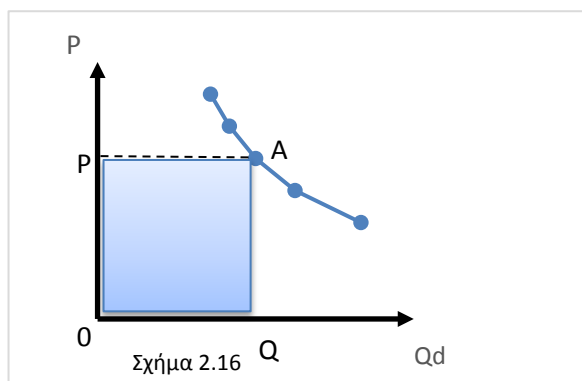
12.Συνολική δαπάνη των καταναλωτών

13.Ελαστικότητα ζήτησης και συνολική δαπάνη των καταναλωτών

1. Τι είναι η Συνολική Δαπάνη και πως σχετίζεται με την ελαστικότητα ζήτησης των καταναλωτών;

Αν η αγοράία καμπύλη ζήτησης είναι η D (σχήμα 2.16) και στην τιμή P_A η ζητούμενη ποσότητα είναι Q_A τότε η

Συνολική Δαπάνη των καταναλωτών για το αγαθό είναι το γινόμενο $P_A \cdot Q_A$. Η Συνολική Δαπάνη των καταναλωτών για ένα αγαθό είναι ίση με τα Συνολικά Έσοδα (Συνολική Πρόσοδος) όλων των παραγωγών. Η Συνολική Δαπάνη ή Συνολικά Έσοδα είναι το εμβαδόν του ορθογωνίου OP_AQ_A .

Η Συνολική Δαπάνη ως το γινόμενο $\Sigma\Delta = P \cdot Q$, σε κάθε μεταβολή της τιμής δέχεται **δύο αντίθετες επιδράσεις**, η μια προέρχεται από τη μεταβολή της τιμής και η άλλη από την αντίθετη μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας (νόμος ζήτησης). Τελικά εξαρτάται από τη **μεγαλύτερη μεταβολή** τι

θα συμβεί στη ΣΔ. Η E_d δείχνει ποια μεταβολή είναι μεγαλύτερη και κατά συνέπεια ποια από τις δύο μεταβολές θα επηρεάσει τη Συνολική Δαπάνη.

- **Ζήτηση ελαστική ($|E_d| > 1$):** Στην ελαστική ζήτηση η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι, κατ' απόλυτη τιμή, μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Επομένως η Συνολική Δαπάνη που ακολουθεί τη μεγαλύτερη μεταβολή, επηρεάζεται από τη μεταβολή της **ζητούμενης ποσότητας (Q_d)**.
- **Ζήτηση ανελαστική ($|E_d| < 1$):** Στην ανελαστική ζήτηση η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι, κατ' απόλυτη τιμή, μικρότερη από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Επομένως η Συνολική Δαπάνη που ακολουθεί τη μεγαλύτερη μεταβολή, επηρεάζεται από τη μεταβολή της **τιμής (P)**.

- **Ζήτηση με ελαστικότητα ίση με τη μονάδα ($|E_D|=1$):** Στη ζήτηση μοναδιαίας ελαστικότητας η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι, κατ' απόλυτη τιμή, ίση με την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής. Επομένως, η Συνολική Δαπάνη παραμένει σταθερή. Στην περίπτωση αυτή η ελαστικότητα που υπολογίζεται είναι η **τόξου** και όχι η ελαστικότητα σημείου.

14. Χρησιμότητα της Ελαστικότητας Ζήτησης

1. Ποια η χρησιμότητα της ελαστικότητας ζήτησης;

Απάντηση: Η γνώση της ελαστικότητας ζήτησης ενός αγαθού είναι πολύ σημαντική για τις επιχειρήσεις και το κράτος.

- Οι **επιχειρήσεις** μπορούν να γνωρίζουν εάν έχουν τη δυνατότητα ν' αυξήσουν την τιμή ενός προϊόντος, χωρίς να μειωθούν τα έσοδα τους.
 - Το **κράτος** μπορεί
 - α. να γνωρίζει αν η πρόσθετη φορολογία θα επιφέρει αύξηση ή μείωση στα έσοδα του,
 - β. να επηρεάζει την κατανάλωση αυξάνοντας ή μειώνοντας τη ζητούμενη ποσότητα ενός αγαθού,
 - γ. να εξετάζει εάν πρέπει να θέσει ένα αγαθό σε διατίμηση (η επιβολή ανώτατης τιμής ή διατίμησης θα αναλυθεί στο 5ο κεφάλαιο).
- Παράδειγμα το κράτος επιβάλλει φορολογία σε αγαθά με ανελαστική ζήτηση, διότι όταν $|E_D| < 1$, η ποσοστιαία αύξηση της τιμής, λόγω της αύξησης του φόρου, είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μείωση της ζητούμενης ποσότητας, με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα έσοδα του.

15. Ελαστικότητα της ζήτησης ως προς το εισόδημα ή εισοδηματική ελαστικότητα

1. Τι μετρά, πως υπολογίζεται και τι χαρακτηρίζει η ελαστικότητα ζήτησης ως προς το εισόδημα ή εισοδηματική ελαστικότητα;

Όμοια με την ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή μπορούμε να εξετάσουμε την ελαστικότητα ζήτησης **ως προς οποιονδήποτε άλλον προσδιοριστικό παράγοντα**. Μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα η ελαστικότητα ζήτησης ως προς το **εισόδημα**.

Η **εισοδηματική ελαστικότητα** εκφράζει την αντίδραση της ζητούμενης ποσότητας των καταναλωτών στις **μεταβολές του εισοδήματος, ceteris paribus**. Η εισοδηματική ελαστικότητα είναι ο λόγος της ποσοστιαίας μεταβολής της ζητούμενης ποσότητας προς την ποσοστιαία μεταβολή του εισοδήματος. Αν παραστήσουμε το εισόδημα με Y ($Yield$ =εισόδημα) έχουμε την ελαστικότητα ως προς το εισόδημα.

$$E_Y = \frac{\frac{\Delta Q}{Q} 100}{\frac{\Delta Y}{Y} 100} = \frac{\frac{\Delta Q}{Q} \%}{\frac{\Delta Y}{Y} \%} = \frac{\Delta Q}{\Delta Y} * \frac{Y_1}{Q_1} = \frac{Q_2 - Q_1}{Y_2 - Y_1} * \frac{Y_1}{Q_1} = \pm \alpha$$

Η εισοδηματική ελαστικότητα διαφοροποιείται σε διάφορα επίπεδα εισοδήματος. Ως προς τις τιμές της E_Y παρατηρούμε:

- Τα αγαθά των οποίων η ζήτηση αυξάνεται, όταν το εισόδημα αυξάνεται, ονομάζονται **κανονικά** και η εισοδηματική ελαστικότητα (E_Y) τους είναι **θετική**.
- Τα αγαθά των οποίων η ζήτηση μειώνεται, όταν το εισόδημα αυξάνεται, ονομάζονται **κατώτερα** και η εισοδηματική ελαστικότητα (E_Y) τους είναι **αρνητική**.

Κατώτερα χαρακτηρίζονται τα αγαθά χαμηλής ποιότητας, για τα οποία υπάρχουν υποκατάστατα κανονικά αγαθά, καλύτερης ποιότητας. Τα κατώτερα τα αγοράζουν καταναλωτές με χαμηλό εισόδημα. Όταν αυξάνεται το εισόδημα τους, τα υποκαθιστούν με άλλα ανώτερης ποιότητας. Για παράδειγμα αν αυξηθεί το εισόδημα αντικαθιστούν τα κατεψυγμένα ψάρια με νωπά, τα προϊόντα ετικέτας super market με επώνυμα κτλ.